

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Vásárhelyi Julia*
Cím: *40 esztendeje törött el Dankó Pista nótáshegedűje*
Forrás: *Pesti Hírlap*

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fűz.)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Dankó-Pista

Idő

"1943"

Személy

Negyven esztendeje törött el Dankó Pista nótáshegedűje

1903 március 29-én mély bánat Őlte meg a szegedi tájat. Ezen a napon halt meg Budapesten az ötszáz magyar dal nótakirálya: **Dankó Pista**. A felsővárosi Bihari-utca táján — ahol muzsikás-dalos élete virágba szökkent — tán még a fecskéfiókák is könnyezve bujtak meg az éresz alatt. Tán még ők is hirül vették a szomorú eseményt: a 13. sz. ház egykori nótás, muzsikás lakója soha többé nem jön már aranyhegedűjével Szegedre, hogy a szívével pengesse ki a magyar buzamezők énekeit, a drága szülőföld örömbánatban fogant édes dalait.

*

De bizony — jött...

Távirat érkezett a szegedi városháza uraihoz, azt megelőzte egy hivatalos beadvány. Az volt írva abban a szomorú nagy levélben, hogy „Dankó Pistát, — örök büszkeségére, Szeged adta a hazának“. S az a nótafejedelem utolsó óhajta: „Hogy ha majd a szive megszűnik dobogni, vigyék haza szülővárosába és ott temessék el a szegedi temetőben, mert annak édes anyaföldjében edesebb lesz a siri nyugalma“. Az iratot a magyar irodalmi világ kitűnőségei írták alá, közöttük: **Jókai Mór, Rákosi Jenő, Herczeg Ferenc** és még sokan mások a legnagyobb magyar nevek közül.

Szeged városa hazahozta nagy dalosfiát és diszjrhelyet adott neki. Nyolc fekete l^a vontatta ki a pályá-

udvarhoz koporsojat es ahány dal szerzett a nótafa, annyi cigány vonója sirt fel a budapesti Nyugati pályaudvarhoz vezető utvonalon.

*

Hol és hogyan indult el ez a nótás, boldog-boldogtalan élet? ... Szegeden, — krónikásaink szerint: — a Hangász-utca 178., a mai Bihari-utca 13. számú házban látta meg a napvilágot. Édesapja primás volt és fiát kilenc éves korában árván hagyta. Nagy szegénységben maradt a család. A legnagyobb örökség a nótaköltőre szállt: apja hegedűje és sulyos tudóbaja, amely oly korán el is vitte. Iskolába is csak addig járt, amíg az édesapja élt. Mindössze három elemi végzett. A negyedik „iskola“ helyett már a színházat kerülgette. Az apja utolsó akarata a gyereket a híres, **Erdélyi Náci** primásra bízta. De a fiu nem igen ügyeskedett a muzsikában. A hirtelmérgű primás egyszer nagy indulatában elzavarta a vályogvetőkhöz. A gyermek el is ment, de hamarosan kis cigánygyerekekből bandát verbuvált és ő lett — a kutyuprimás... Ez volt nagyjából az életkezdet.

Pályafutása talán azon a muzsikás szegedi hajnalon indulhatott el, amikor előkelő uraknak először játszott apró bandájával Zsótér Andor föld-birtokos szatymazi uritanyáján. Az „avatás“ próbájának becsülettel megfelelt.

Szive, amelynek virágaiból egy ország dalos kedve elő borított ékes szőnyeget — tizenhét éves korában szólalt meg. Akkor látta meg először **Jóó Ferenc** akadémiai festőnek Ilonka nevű kisleányát. Ez a szerelem valóban rózsából és tövisből szövődött, mert amikor az elkeseredett úri apa kiutasította házából a muzsikás kérést, a kisleány nagy titokban egy szál piros rózsát nyomott a sápadozó Dankó Pista kezébe. Apai kosár és lányzvir rózsája együtt — maga az élő regény. Az is lett belőle, boldog befejezéssel az oltár előtt.

*

A sikerei? ... Kötetre menne, ha valamennyiről szólnánk. De a legkedvesebb mégis az első szegedi dicsőség volt. 1883 őszén nagy nemzeti ünnepre készülődött Szeged városa. **Ferenc József** királyunk látogatását várta. A városháza dísztermében a köszöntők után Erdélyi Náci zenekarával egy csokor magyar nótát nyújtott át a felséges vendégnek. De persze csak az előirt dalokat lehetett játszani.

Gárdonyi József feljegyzése szerint, a híres primás észrevette, hogy Ó Felségének tetszik a magyar nóta, erre hirtelenül rázendített a „*Hej menyecske, szép szegedi menyecske*“ dallamára, de ez nem volt engedélyezve. **Ferenc József** mosolygott, de **Dáni Ferenc** főispánt és a többi ex offo jelenlevő szegedi urat nem éppen a mosolygás kerülgette. Mi lehet ennek a következménye, a szegedi urak el sem tudták elképzelni Ó Felsége figyelmét nem kerülte el, hogy valami hiba történhetett és érdeklődött a főispánnál. Dáni elnézést kérő tekintettel adta

meg a felvilágosítást: a primás nem engedélyezett dalt játszott. „Mit játszott?... — érdeklődött a felség. „Egy idevaló cigány szerzeményét.“ „Szép volt“ — válaszolta a király és most már a cigány nevét is megkérdezte. Még két gyönyörű Dankó-nótát játszott ezután a zenekar és ennek az a sulyos következménye lett, hogy pár hét múlva királyi leirat érkezett a főispánhoz, amely Ó Felsége legmagasabb elismerését hozta „Dankó Pista zeneszerzőnek“. A melléklete: egy briliánsokkal kirakott kis aranyhegedű-melltű volt.

Ezután már felfelé ivelt a nótafejedelem csillaga. **Pósa Lajos** baráti szeretete fonta át segítően az életét. S amikor Dankónak már nagyon nehéz lett a szive a hálától, Pósa egyik megjéjtő szépségű versére dallamot szerzett.

„Habra hab siet, hervad a liget,
Nyílik a sír.
Egy bus harangszót hallok örökké,
Ugy sír, ugy sír!
Isten veled már szép ifjuságom,
Aranykorom!
Pusztá szívemet hulló rózsáddal
Betakarom.“

De ez a hála bizony nem egészen úgy sikerült, mint ahogyan Dankó szeretne volna. Mert ez volt az a dal, amellyel Pósa Lajos bejuttatta nótaköltőnk a híres, előkelő, szegedi Hungária-kávéházba, az első szegedi primás helyére.

*

Dankó Pista 1897-ben Budapestre költözött. De amint sikere nőtt, úgy fejlődött sulyos tudóbaja is. Elment gyógyulást keresni az olasz ég alá is,

de minden hiába volt. Amikor hazajött, daltársulatot szervezett és gyönyörű új dalaival országos körutra indult. A hangversenyekkel nemcsak diadalt aratott, hanem szép pénzt is szerzett, de betegségének nehéz árnyéka mindinkább befelhőzte élete útját. Amikor már kis vagyona is volt, itt kellett hagynia a szerető asszonyt, az országos sikert, az elismerés minden boldogító sugarát. Az 1903-as tavasz elvitte a legtavaszibb hangu magyar dalszerzőt.

1903 április 1-én Szeged város egész közönségének igaz részvétele kísérette utolsó útjára a Kulturpalota előcsarnokából az ország dalosát. A ravatalnál **Tömörkény István** megindító gyászbeszédre bucsuztatta el. **Reéz Pál**, régen elpihent régi szegedi újságíró mozgalmat indított siremléke érdekében. 1910 október 19-én előkelő színvonalu művész-estélyt is rendeztek a hírlapírók a Városi Színházban. A műsor első számaként **Tövölgyi Margit**, az egykori ismertnevű művészasszony **Móra Ferenc** szép „Prologus“-át adta elő:

„S ha felt ki se állit, hol halva aláhull
A szürke pacsirta az ég magasából,
S ha nyom nélkül elvész szellő susogása,
Szilaj viharoknak döngő muzsikája —
Akinek lelkében mind együtt valónak,
Minek a siremlék egy szegény

[cigánynak?]

Valahol e honban zengő vigalom van,
Valakinek lelkén fátylas siralom van,
Valahány dal csendül holdvilágos éjen.
A buzamezőben, az erdőn, a réten:
Róla minden szívben élő emlék támad —
Minek a siremlék egy szegény

[cigánynak?]

A nótaköltő 1910 őszén a szegedi belvárosi temetőben új, diszes sirhelyet is kapott. A siremléket november 1-én szentelték fel s Pósa Lajos gyász-dalában a magyar mezők, a rengő buzatáblák bánata zengett.

*

A szegedi sajtóban a szoborgyűjtési mozgalom rögtön megindult, amint a nótafejedelem halálhírét vették s 1912-ben elkészült rózsaszínű márványból Margó Ede szép, művészi alkotása: a hegedüs szobor. Már a leleplezés időpontja is ki volt tűzve — okt. 20-ra —, de az még mindig nem volt megállapítva, hogy a váraos mely részén fog állani a nótaköltő márvány- emléke. A szobor elhelyezése körül ugyanis vita támadt. Akadt olyan vélemény is, hogy Dankó Pista álomvonójával nem huzhatja holdfényes éjszakákon kedves nótáit a Tisza partján, ahová oly sok emléke fűzi, mert ott áll már az Erzsébet-szobor és nem lehet az, hogy egy fekete cigány márvány földi mása és egy fehér királyné alabástrom égi sziluettje, egymás szomszédságában merenghessen.

Móra Ferenc egyik remek írásában mondja el a szegedi „cigány-szobor“ történetét és azt írja, hogy a hosszú huza-vonának Pósa bácsi vetett végét. Kijelentette, hogy „annak ott kell állni a vizparton, ahol nézheti, amint hab habra siet és láthatja, hogy most van a nap lemenőbe. Ott talán hold-sugáron, jázminos éjszakán még meg is zendülhet márványhegedűje.“ „Nem zendült meg — fejezi be a nagy író —, nincs magyar nótaköltés, amióta Dankó hegedűje eltörött.“

*

Dankó Pista emlékezetét Szeged városában a hegedüs szobor őrzi. Pósa Lajos járta azt ki szent akarattal. De a magyar irodalom lapjaira Móra Ferenc írta be Dankó Pista nevét és a nótakirály nem is lett hálátlan. 1922 nehéz telén, a negyvenhárom esztendő Móra Ferenc, egy Dankó-tárcával jelentkezett a fővárosi sajtóban. Ez az írása volt egyike az első lépéseknek, amelyek számára a magyar halhatatlansághoz igazították az utat. És bizonyára ez volt az első eset nemcsak Magyarországon, de széles e világon is, amikor cigány fizetett az urnak. Halála után arannyal!

Vásárhelyi Julia.